

نقش عزت نفس و مهارت های اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه ی شهرستان ارومیه

مرتضی جاویدپور^۱، فاطمه بذاق^۲، ثمین احمدزاده طلائی^۳، ذکویه رحمتی^۴

^۱ دانشجوی دکترا مدیریت آموزشی دانشگاه محقق اردبیلی.

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه بو علی سینا همدان.

^۴ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه پیام نور.

^۲ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه محقق اردبیلی.

نام نویسنده مسئول:

مرتضی جاویدپور

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش عزت نفس و مهارت های اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه ی شهرستان ارومیه می باشد. پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش کل دانش آموزان پایه متوسطه ی شهرستان ارومیه در سال ۹۵-۱۳۹۴ بودند. از میان این تعداد بر اساس روش نمونه گیری تصادفی و جدول کرجسی-مورگان، نمونه ای به حجم ۲۶۰ نفر انتخاب گردید. برای جمع آوری داده ها دو پرسشنامه ی عزت نفس آیزنک و مهارت های اجتماعی ماتسون (۱۹۸۳) مورد استفاده قرار گرفتند. در این پژوهش معدل دانش آموزان به عنوان ملاک پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته شد. روایی پرسشنامه ها به تایید اساتید و صاحب نظران رسیده و پایایی پرسشنامه ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب (۷۹،۶) و (۷۷،۴) به دست آمدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری) استفاده شد. یافته های تحقیق نشان داد که بین عزت نفس، مهارت های اجتماعی و ابعاد آن ها با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ی مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه نشان داد که عزت نفس و ابعاد آن به میزان ۶۷٪ و مهارت های اجتماعی و ابعاد آن به میزان ۵۳٪ توان تبیین واریانس پیشرفت تحصیلی را دارا هستند.

واژگان کلیدی: عزت نفس، مهارت های اجتماعی، پیشرفت تحصیلی، دانش آموزان متوسطه.

مقدمه

از جمله مهمترین نگرانی ها معلمان، اساتید، مسئولان آموزش و خانواده های دانش آموزان، پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی دانش آموزان می باشد (لوگان، ۱۳۷۴؛ ترجمه رضوی شجاع). نقطه ی مقابل پیشرفت تحصیلی، افت تحصیلی است که بر اساس مطالعات متعدد، تاثیر بسزایی در سرنوشت فرد داشته و همچنین هزینه ی گزافی را به خانواده و جامعه تحمیل می کند (گلشنی فومنی، ۱۳۷۵). در ایران، این امر از مهمترین مشکلات آموزشی بوده و هر ساله ده ها میلیارد ریال از بودجه کشور را هدر می دهد و نیروهای بالقوه و سرمایه های جامعه بی ثمر می مانند. بنابراین، توجه به عواملی که منجر به پیشرفت تحصیلی شده و مانع از افت آن می شود از اهمیت ویژه ای برخوردار هستند.

یکی از عواملی که برخی تحقیقات به آن اشاره کرده اند "عزت نفس" می باشد. عزت نفس رضایت فرد نسبت به خود و احساس ارزشمند بودن است (ناتانیل، ترجمه ی قراچه داغی، ۱۳۷۹). به عبارتی، منظور از عزت نفس آن است که افراد نسبت به خود چگونه فکر می کنند، چقدر خود را دوست دارند و از عملکرد خود تا چه حدی راضی هستند؛ به خصوص، از لحاظ اجتماعی و تحصیلی خود را چگونه درک کرده و میزان هماهنگی و نزدیکی خود آیده آل و خود واقعی آن ها چقدر است (حسینی، دژکام و میر لاشادی، ۱۳۸۶). عزت نفس یعنی آن احساس و شناختی که از توانایی ها و محدودیت های درونی و بیرونی خود دارید. عزت نفس عبارت است از ارزیابی مداوم شخص نسبت به ارزشمندی خویش خود. به عبارت دیگر، عزت نفس نوعی قضاوت نسبت به ارزشمندی وجود خود است (شاملو، ۱۳۸۸، ص ۱۴۴).

کوپر اسمیت به به کار بردن مفاهیم و روش های راجرز در تحقیقات خود به این نتیجه رسید افرادی که عزت نفس بیشتری دارند، افرادی هستند که احساس اعتماد به نفس، استقلال و خود اعمالی می کنند و به راحتی تحت تاثیر و نفوذ محیط قرار نمی گیرند. نتایج تحقیقات نشان می دهد که بین عزت نفس با نحوه ی عملکرد و موفقیت فرد رابطه وجود دارد. اگر فرد در خود احساس توانمندی و ارزش نماید، موجب افزایش موفقیت در تحصیل، اعتماد به نفس بیشتر، خلاقیت، احساس لذت از روابط با دیگران و انتظار موفقیت در موقعیت های بعدی او می شود (شاملو، ۱۳۸۸، ص ۱۴۴).

پژوهش های مختلف نشان داده اند که بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد. آبنیکی فرد (۲۰۰۶) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ای معناداری وجود دارد. در مطالعه ای که به منظور بررسی تاثیر پیشرفت تحصیلی بر روی عزت نفس ۶۴ دانشجو انجام گرفت، به یک گروه از دانشجویان نمره ی واقعی آن ها در آزمون اعلام شد و به گروه دیگر ۱۰ نمره پایین تر از نمره ی واقعی اعلام شد. نتایج مطالعه نشان داد که عزت نفس و پیشرفت تحصیلی با یکدیگر ارتباط مستقیمی دارند (راس و برا، ۲۰۰۰). نتایج مطالعه ای که بر روی ۱۳۱۴ دانش آموز دبیرستانی شهر تهران انجام شد نشان داد که عزت نفس و اعتماد به نفس با یکدیگر ارتباط داشته و ضمناً هر دو تاثیر مثبت و مشخصی بر پیشرفت تحصیلی دارند (فتحی آشتیانی، ۱۳۷۷). مطالعه ای در ایران نیز بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه ای مثبت و معنادار را نشان داد (پور شافعی، ۱۳۷۰). همچنین مفتاح (۱۳۸۱)، میر علی یاری (۱۳۷۹)، برات وند (۱۳۷۶) باتلر (۱۹۹۸)، برای (۱۹۹۵)، امدارا و همکاران (۱۹۹۵) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی ارتباط وجود دارد؛ بعلاوه، پاپ و همکاران (۱۹۸۹) تایید نمودند که بین عزت نفس مثبت و نمرات بالا در مدارس رابطه ای معنادار وجود دارد (به نقل از عباسی، ۱۳۸۷).

یکی دیگر از متغیرهایی که پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به وسیله ی آن مورد پیش بینی قرار می گیرد مهارت های اجتماعی است به طوری که مک کلند و موریسون (۲۰۰۳) مهارت های اجتماعی را رفتارهای انطباقی آموخته شده ای می دانند که فرد را قادر می سازد تا با افراد دیگر روابط متقابل داشته باشند و از خود پاسخ های مثبت بروز داده و از بروز پاسخ های نامناسب اجتناب کنند.

مهارت های اجتماعی، مجموعه رفتارهایی است که اکتسابی که از طریق مشاهده، مدل سازی، تمرین و بازخورد آموخته می شود و دارای ویژگی های زیر است: رفتارهای کلامی و غیر کلامی را در بر می گیرند، پاسخ های مناسب و مؤثر را در بردارند، بیشتر جنبه ی تعاملی داشته، تقویت اجتماعی را به حداکثر می رسانند و بر اساس ویژگی ها و محیطی که فرد در آن واقع شده است، توسعه می یابند و از طریق آموزش رشد می کنند (کرامتی، ۱۳۸۶). سلطانی در مطالعات خویش مهارت های اجتماعی را یکی از عناصر اصلی اجتماعی شدن در کلیه ی فرهنگ ها و جوامع می داند که تنها در چند دهه ی اخیر مورد توجه محققان و روانشناسان قرار گرفته است. در نظام آموزشی نیز اگر دانش آموزی فاقد مهارت های اجتماعی باشد اغلب با وصله های ناجور برچسب زده شده، و به عنوان فردی که مشکلات اجتماعی داشته تلقی می شود. ناتوانی در مهارت های اجتماعی حتی مشکلاتی را در زمینه ی پیشرفت تحصیلی به وجود می آورد، چرا که فقدان این مهارت می تواند ارزش و عزت نفس فرد را تباه ساخته و به عنوان فردی متفاوت از دیگران یا غیر طبیعی از نظر همسالان تلقی شود. در چنین وضعی فرد به راحتی طرد شده و موقعیت های مطلوب رشد و پیشرفت همگام با همسالان را از دست می دهد (سلطانی، ۲۰۰۵، به نقل از کیارسی).

شواهد زیادی وجود دارد که نشان می دهد ویژگی های رفتار اجتماعی کودکان و نوجوانان در سازگاری با مدرسه و عملکرد تحصیلیشان نقش دارد (آثی، ۱۳۷۸). معلمان گزارش می دهند که دانش آموزان با سطوح مختلف از مهارت های اجتماعی وارد مدرسه می شوند، که این

مهارت ها نقش حساس و بحرانی در موفقیت های اولیه دارند (مارتینز و همکاران، ۲۰۰۲). ولش و همکاران (۲۰۰۱)، به بررسی رابطه ی مهارت های اجتماعی و تحصیلی ۱۱۶ دانش آموز پرداختند. نتایج تحقیق آن ها نشان داد که پیشرفت تحصیلی مستقیماً با مهارت ها و قابلیت های اجتماعی افراد ارتباط دارد.

رحیم آبادی (۱۳۷۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که بین مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در دوره ی دبستان بیشتر از دوره های دیگر همبستگی مثبت وجود دارد. مالکی و الیوت (۲۰۰۲؛ به نقل از آتشی، ۱۳۷۸) در پژوهش خود نشان دادند که مهارت های اجتماعی اگر به تنهایی مورد بررسی قرار گیرد به طور مثبت پیشرفت تحصیلی آن ها را پیش بینی می نماید. دان لی و همکاران (۱۹۹۷) در پژوهش خود دریافتند پیشرفت تحصیلی می تواند توانش های اجتماعی و مقبولیت اجتماعی کودکان را پیش بینی کند. همچنین مالکی و الیوت (۲۰۰۲، به نقل از آتشی، ۱۳۷۸) نشان دادند که مهارت های اجتماعی به طور مثبت پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کند. ارتباط بین عزت نفس، مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی در مطالعات عدیده ای بررسی شده (اشمیت، ۲۰۰۳؛ ایرینی، ۲۰۰۶؛ هویت، ۲۰۰۲، صدرالسادات، ۱۳۸۰؛ مارتینز و همکاران، ۲۰۰۲؛ پور شافعی، ۱۳۷۰) ولی چگونگی این ارتباط به طور دقیق مورد بررسی قرار نگرفته است. وجود نتایج متناقض در مطالعات، در کنار اهمیت موضوع پیشرفت تحصیلی و اثرات آن بر فرد و جامعه، لزوم انجام پژوهش های بیشتر را تایید می کند. لذا ما در این پژوهش به دنبال پاسخ گویی به این سوالات هستیم:

۱. آیا بین عزت نفس و مؤلفه های آن با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد؟
۲. آیا بین مهارت های اجتماعی و مؤلفه های آن با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد؟
۳. سهم عزت نفس و مهارت های اجتماعی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان چقدر است؟
۴. سهم ابعاد عزت نفس در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان چقدر است؟
۵. سهم ابعاد مهارت های اجتماعی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان چقدر است؟

روش

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر را دانش آموزان مدارس پسرانه دوره متوسطه ی شهر ارومیه در رشته های مختلف تحصیلی تشکیل می دهند (N=1700)، که از این تعداد ۲۶۰ نفر به روش نمونه گیری تصادفی ساده و جدول کرجسی مورگان انتخاب شدند. برای جمع آوری اطلاعات در مورد متغیرهای تحقیق از معدل دانش آموزان، پرسشنامه های عزت نفس آیزنک و مهارت های اجتماعی ماتسون استفاده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری) استفاده شد. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS (version 22) تحلیل شدند.

ابزارهای اندازه گیری

پرسشنامه عزت نفس آیزنک: پرسشنامه عزت نفس آیزنک (ESI) حاصل کوشش های آیزنک برای بررسی شخصیت است و سوالات آن برگرفته از سوالات ناستواری هیجانی پرسشنامه شخصیت آیزنک است. هدف این پرسشنامه سنجش میزان عزت نفس است که به شکل عزت نفس پایین (امتیاز ۱۱ و پایین تر)، متوسط (امتیاز ۲۱-۱۱) و بالا (امتیاز بالاتر از ۲۱) بیان می شود. این پرسشنامه دارای ۳۰ سوال است که آزمودنی باید برای هر یک از سوالات پاسخ بلی، خیر یا نمی دانم (علامت سوال) را علامت بزند. البته در دستورالعمل پرسشنامه از فرد خواسته می شود که تا حد امکان پاسخ نمی دانم را انتخاب نکند. هر چه نمره فرد در این پرسشنامه بیشتر باشد عزت نفس بیشتری دارد. هرمرزی نژاد (۱۳۸۰) روایی این پرسشنامه را برای دانشجویان دختر ۷۴/۰ و برای دانشجویان پسر ۷۹/۰ گزارش کرده است. ضریب پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۸۸/۰ و با استفاده از روش تنصیف ۸۷/۰ گزارش شده است. پایایی این پرسشنامه نیز در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ (۷۹،۶) به دست آمده است.

پرسشنامه مهارت های اجتماعی ماتسون: پرسشنامه مهارت های اجتماعی توسط ماتسون (۱۹۸۳) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۵۶ سوال بوده و هدف آن سنجش مهارت های اجتماعی از ابعاد مختلف (مهارت های اجتماعی مناسب، رفتارهای غیر اجتماعی، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن، رابطه با همسالان) می باشد. این پرسشنامه بر اساس طیف ۵ درجه ای لیکرت از هرگز (۱) تا همیشه (۵) تنظیم شده است. روایی این پرسشنامه توسط صاحب نظران تایید شده و همچنین در پژوهش یوسفی و همکاران (۱۳۸۱) روایی سازه این پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت و همچنین پایایی پرسشنامه یا قابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه گیری آلفای کرونباخ محاسبه شد، که برای ۵ بعد پرسشنامه بدین شرح می باشد: مهارت های اجتماعی مناسب ۰/۸۱، رفتارهای غیر اجتماعی

۰/۸۰، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی ۰/۷۳، برتری طلبی و اطمینان زیاد به خود داشتن ۰/۳۴، رابطه با همسالان ۰/۸۷ و آلفای کل ۰/۸۶. پایایی این پرسشنامه نیز در پژوهش حاضر با استفاده از روش آلفای کرونباخ (۷۷،۴) به دست آمده است.

نتایج و یافته ها

در پژوهش حاضر با دو روش توصیفی و استنباطی به تحلیل داده های به دست آمده از ابزار تحقیق پرداخته شده که در سطح آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و در سطح آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره) استفاده شده است.

جدول شماره (۱-۳) ماتریس همبستگی بین عزت نفس و ابعاد آن با پیشرفت تحصیلی

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱- عمومی	۳۷/۴۷	۶/۶۸	۱						
۲- خانوادگی	۳۶/۲۵	۶/۰۴	۰/۶۲**	۱					
۳- اجتماعی	۲۸/۱۴	۵/۴۶	۰/۵۶**	۰/۵۹**	۱				
۴- شغلی/تحصیلی	۲۳/۴۷	۴/۵۲	۰/۴۱**	۰/۶۶**	۰/۷۷**	۱			
۵- مقیاس دروغ	۲۵/۱۴	۷/۳۵	۰/۸۱**	۰/۸۶**	۰/۸۳**	۰/۸۰**	۱		
۶- عزت نفس	۶۳/۱۱	۱۲/۱۶	۰/۶۳**	۰/۷۱**	۰/۶۸**	۰/۷۳**	۰/۶۲**	۱	
۷- پیشرفت تحصیلی	۱۵/۵۷	۳/۴۷	۰/۵۲**	۰/۴۸**	۰/۵۶**	۰/۶۱**	۰/۴۵**	۰/۵۲**	۱

$P < 0.01^{**}$

جدول شماره (۱-۳) همبستگی بین عزت نفس و ابعاد آن با پیشرفت تحصیلی را به ترتیب زیر نشان می دهد: عزت نفس عمومی (۰/۵۲)، عزت نفس خانوادگی (۰/۴۸)، عزت نفس اجتماعی (۰/۵۶)، عزت نفس شغلی/تحصیلی (۰/۶۱)، مقیاس دروغ (۰/۴۵) و عزت نفس کل (۰/۵۲) می باشد. بدین ترتیب با توجه به $P < 0.01$ می توان استنباط کرد که رابطه ی بین ابعاد عزت نفس و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی مثبت و معنادار می باشد

جدول شماره (۱-۴) ماتریس همبستگی بین مهارت های اجتماعی و ابعاد آن با پیشرفت تحصیلی

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱- مهارت های اجتماعی مناسب	۱۲/۹۲	۴/۱۳	۱						
۲- رفتار غیر اجتماعی	۱۴/۹۳	۵/۶۷	۰/۶۲**	۱					
۳- پرخاشگری و رفتار تکانشی	۲۲/۷۳	۸/۸۸	۰/۶۱**	۰/۸۹**	۱				
۴- برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن	۵۰/۵۹	۹/۴۰	۰/۷۷**	۰/۹۴**	۰/۹۶**	۱			
۵- رابطه با همسالان	۴۷/۱۰	۲/۶۸	۰/۶۹**	۰/۷۴**	۰/۶۵**	۰/۷۱**	۱		
۶- مهارت های اجتماعی	۷۲/۶۵	۱۰/۰۷	۰/۷۳**	۰/۸۲**	۰/۸۰**	۰/۸۷**	۰/۷۷**	۱	
۷- پیشرفت تحصیلی	۱۵/۵۷	۳/۴۷	۰/۶۵**	۰/۴۲**	۰/۳۷**	۰/۷۲**	۰/۷۵**	۰/۵۸**	۱

$P < 0.01^{**}$

جدول شماره (۱-۳) همبستگی بین مهارت های اجتماعی و ابعاد آن با پیشرفت تحصیلی را به ترتیب زیر نشان می دهد: مهارت اجتماعی مناسب (۰/۶۵)، رفتار غیر اجتماعی (۰/۴۲)، پرخاشگری و رفتار تکانشی (۰/۳۷)، برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن (۰/۷۲)، رابطه با

همسالان (۰/۷۵) و مهارت‌های اجتماعی کل (۰/۵۸) بدین ترتیب با توجه به $P < ۰/۰۱$ می‌توان استنباط کرد که رابطه‌ی بین ابعاد مهارت‌های اجتماعی با مهارت اجتماعی با پیشرفت تحصیلی مثبت و معنادار می‌باشد.

جدول شماره (۵-۱) پیش‌بینی سهم عزت نفس و مهارت‌های اجتماعی در تعیین پیشرفت تحصیلی

آنالیز واریانس								
مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	sig	R	R ²	تعدیل- شده R ²
رگرسیون	۲۹۱۱۲/۰۵۴	۲	۱۴۵۵۶/۰۲۷	۳۹۵/۴۷۴	۰/۰۰۰	۰/۷۸	۰/۶۷	۰/۶۷
باقیمانده	۸۵۳۹/۱۲۱	۲۵۸	۳۶/۸۰۷					
کل	۳۷۶۵۱/۱۷۴	۲۶۰						
ضرایب								
متغیرهای پیش‌بین	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	T	Sig			
	B	Std.Error						
						Beta		
مقدار ثابت	۴/۳۲۲	۲/۷۷۲		۱/۵۵۹	۰/۱۲۰			
عزت نفس	۰/۶۱۷	۰/۰۲۴	۰/۶۳۲	۲۳/۵۲۸	۰/۰۰۰			
مهارت اجتماعی	۰/۰۹۵	۰/۰۲۳	۰/۳۳۴	۶/۱۱۸	۰/۰۰۰			

بر اساس جدول (۵-۱) $R = ۰/۷۸$ و $F_{(۲, ۲۵۸)} = ۳۹۵/۴۷۴$ و $P < ۰/۰۵$ نشان داد متغیرهای عزت نفس و مهارت اجتماعی با اطمینان ۹۹ درصد به گونه‌ی معنی‌داری توان تبیین واریانس پیشرفت تحصیلی را به میزان ۶۷ درصد دارا هستند. سهم متغیر عزت نفس ($\beta = ۰/۶۳۲$) در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است. اما سهم مهارت‌های اجتماعی ($\beta = ۰/۳۳۴$) در معادله‌ی رگرسیون معنی‌دار نمی‌باشد. بدین معنی که عزت نفس سهم بیشتری نسبت به مهارت‌های اجتماعی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد.

جدول شماره (۶-۱) پیش‌بینی سهم ابعاد عزت نفس در تعیین پیشرفت تحصیلی

آنالیز واریانس								
مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	sig	R	R ²	تعدیل- شده R ²

R ²								
۰/۶۶	۰/۶۷	۰/۷۷	۰/۰۰۰	۲۵۹/۹۶۲	۹۶۸۲/۴۶۹	۵	۲۹۰۴۷/۴۰۶	رگرسیون
					۳۷/۲۴۶	۲۵۵	۸۶۰۳/۷۶۸	باقیمانده
						۲۶۰	۳۷۶۵۱/۱۷۴	کل
ضرایب								
Sig	T	ضریب استاندارد	ضریب غیر استاندارد		متغیرهای پیش‌بین			
			Std.Error	B				
		Beta						
۰/۰۰۰	۹/۳۴۹		۱/۳۵۵	۱۲/۶۶۴	مقدار ثابت			
۰/۰۰۱	۸/۱۹۹	۰/۳۳۶	۰/۱۲۶	۱/۰۳۰	عمومی			
۰/۰۰۰	۵/۴۷۹	۰/۳۹۰	۰/۱۵۹	۰/۸۷۱	خانوادگی			
۰/۰۰۰	۳/۵۷۵	۰/۲۵۲	۰/۱۰۱	۰/۳۵۹	اجتماعی			
۰/۰۰۰	۷/۲۶۷	۰/۳۷۱	۰/۱۲۰	۰/۲۰۱	شغلی/تحصیلی			
۰/۱۳۱	۵/۳۲۶	۰/۲۹۵	۰/۱۳۴	۰/۱۸۶	مقیاس دروغ			

براساس جدول شماره (۱-۶)، $R = ۰/۷۷$ ، $F_{(۵, ۲۵۵)} = ۲۵۹/۹۶۲$ و $P < ۰/۰۵$ نشان داد که ابعاد عزت نفس که شامل: عزت نفس عمومی، عزت نفس خانوادگی، عزت نفس اجتماعی، عزت نفس شغلی/تحصیلی و مقیاس دروغ می‌باشد، که با اطمینان ۹۹ درصد به گونه‌ی معنی‌داری توان تبیین واریانس پیشرفت تحصیلی را به میزان ۶۷ درصد دارا هستند. سهم ابعاد عزت نفس عمومی ($\beta = ۰/۳۳۶$)، عزت نفس خانوادگی ($\beta = ۰/۳۹۰$)، عزت نفس اجتماعی ($\beta = ۰/۲۵۲$)، عزت نفس شغلی/تحصیلی ($\beta = ۰/۳۷۱$)، در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار است همچنین بعد مقیاس دروغ ($\beta = ۰/۲۹۵$)، معنی‌دار نیست. از میان ابعاد عزت نفس شغلی/تحصیلی، سهم بیشتری در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دارد ($\beta = ۰/۳۷۰$).

جدول شماره (۷-۱) پیش بینی سهم ابعاد مهارت اجتماعی در تعیین پیشرفت تحصیلی

آنالیز واریانس								
مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	sig	R	R ²	تعدیل شده R ²
رگرسیون	۲۹۰۴۷/۴۰۶	۵	۱۲۹۸/۵۳۳	۹/۲۰	۰/۰۰۰	۰/۶۷۳	۰/۵۳۹	۰/۵۲۴
باقیمانده	۸۶۰۳/۷۶۸	۲۵۵	۱۴۱/۱۱۸					
کل	۳۷۶۵۱/۱۷۴	۲۶۰						
ضرایب								
متغیرهای پیش بین	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	T	Sig			
	B	Std.Error						
			Beta					
مقدار ثابت	۱۶/۲۷	۵/۵۴۰		۲/۹۳	۰/۰۰۴			
مهارت های اجتماعی مناسب	۰/۳۹۶	۰/۱۷۰	۰/۱۹۹	۲/۳۳	۰/۰۲۰			
رفتار غیر اجتماعی	-۰/۳۲۳	۰/۲۰۲	-۰/۱۵۴	-۱/۶۰۲	۰/۰۶۱			
پرخاشگری و رفتار تکانشی	-۰/۲۳۴	۰/۲۵۰	-۰/۱۰۱	-۰/۹۳۵	۰/۰۰۹			
برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن	۰/۱۱۷	۰/۳۵۱	۰/۳۳۰	۰/۲۶۹	۰/۰۰۸			
رابطه با همسالان	۰/۳۱۴	۰/۲۷۵	۰/۲۳۲	۰/۲۳۲	۰/۰۰۰			

براساس جدول شماره (۷-۱)، $R = ۰/۶۷$ ، $F_{(۵ و ۲۵۵)} = ۹/۲۰$ و $P < ۰/۰۵$ نشان داد که ابعاد مهارت های اجتماعی که شامل: مهارت های اجتماعی مناسب، رفتار غیر اجتماعی، پرخاشگری و رفتار تکانشی، برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن، رابطه با همسالان می باشد، که با اطمینان ۹۹ درصد به گونه ی داری توان تبیین واریانس پیشرفت تحصیلی را به میزان ۵۳ درصد دارا هستند. سهم ابعاد مهارت اجتماعی مناسب ($\beta = ۰/۱۹۹$)، برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن ($\beta = ۰/۳۳۰$)، رابطه با همسالان ($\beta = ۰/۲۳۲$)، در سطح اطمینان

۹۵ درصد معنی دار است همچنین بعد رفتار غیر اجتماعی ($\beta = -0/154$)، معنی دار نیست و بعد پرخاشگری و رفتار تکانشی ($\beta = -0/101$)، رابطه معکوسی با پیشرفت تحصیلی دارد و با افزایش پرخاشگری و رفتار تکانشی پیشرفت تحصیلی کاهش می یابد از میان ابعاد برتری طلبی، اطمینان زیاد به خود داشتن، سهم بیشتری در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دارد ($\beta = 0/330$).

بحث و نتیجه گیری:

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش عزت نفس و مهارت های اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه شهر ارومیه می باشد. نتایج این مطالعه نشان می دهند که بین عزت نفس و ابعاد آن با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ی مثبت و معناداری ($P < 0/01$) وجود دارد. به عبارت دیگر، با بالا رفتن میزان عزت نفس میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نیز افزایش می یابد. به طور کلی می توان چنین تبیین کرد که دانش آموزانی که عزت نفس بالاتری دارند بهتر می توانند با مشکلات مبارزه کنند و از عهده ی راه حل ها بر بیایند؛ آن ها احساس اعتماد به نفس، استعداد، خلاقیت و ابراز وجود می کنند؛ اغلب از لحاظ تحصیلی وضع بهتری دارند؛ به لحاظ سازگاری روانشناختی در وضع بهتری هستند و همچنین اضطراب پایین تری دارند (صالحی، ۲۰۰۸). به طوری که نتایج پژوهش های راس و برا (۲۰۰۲)، پورشافعی (۱۳۷۰)، غفاری و رضانی (۱۳۷۳)، بیابانگرد (۱۳۷۴)، ال نازیفو^۱ (۲۰۰۵)، مفتاح (۱۳۸۱)، میر علی یاری (۱۳۷۹)، برات وند (۱۳۷۶)، باتلر (۱۹۹۸)، برای (۱۹۹۵) و امدارا و همکاران (۱۹۹۵) نشان داد که بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین این یافته با پژوهش های صدرالسادات (۱۳۸۰)، آشتیانی (۱۳۷۷)، ال نازی^۲ و اواید^۳ (۲۰۰۷)، حسینی و همکاران (۱۳۸۶)، بیابانگرد (۱۳۸۴)، ایرینی (۲۰۰۶)، اسمیت (۲۰۰۳) و هویت (۲۰۰۲) نیز همخوانی دارد، زیرا آن ها نیز رابطه ی بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی را مورد بررسی قرار داده و نشان دادند که بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بعلاوه، در پژوهش های کرنیس^۴، براک نر^۵ و فرانکل^۶ (۱۹۸۹) همبستگی دوسویه ی عزت نفس و پنداشت فرد از توانایی خود تایید شد؛ بدین معنا که اگر عزت نفس کاهش یابد، احساس ضعف و ناتوانی در فرد پدید می آید؛ به عکس، با افزایش عزت نفس فرد احساس توانمندی و ارزش می کند و دگرگونی های مثبتی مانند افزایش پیشرفت تحصیلی (کمپل^۷ و فر^۸، ۱۹۹۰) افزایش تلاش برای دست یابی به موفقیت (کوپر اسمیت، ۱۹۵۹)، اعتماد به نفس بالا (پوپ^۹، مک هال^{۱۰} و کرای هد^{۱۱}، ۱۹۸۸) و پیش بینی مثبت موفقیت های آینده (آرون سون^{۱۲} و مه تی^{۱۳}، ۱۹۶۸) در او پدید می آید.

همچنین نتایج مطالعه ی حاضر نشان داد که بین مهارت های اجتماعی و ابعاد آن با پیشرفت تحصیلی رابطه ای مثبت و معنادار ($P < 0/01$) وجود دارد. این یافته با پژوهش های آتشی (۱۳۷۸)، ولش، پارک و وایدمن (۲۰۰۱)، رحیم آبادی (۱۳۷۹)، ماکی و الیوت (۲۰۰۲)، به نقل از آتشی، (۱۳۷۸)، دان لی و همکاران (۱۹۹۷) و نریمانی و همکاران (۱۳۸۶) همخوانی دارد، زیرا آن ها نیز رابطه بین مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی را بررسی کرده و نشان دادند که بین مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد. دان لی و همکاران (۱۹۹۷) در پژوهشی تحت عنوان رابطه ی بین پیشرفت تحصیلی و سازگاری اجتماعی در بین نمونه ای از دانش آموزان ۱۰ تا ۱۲ ساله ی چینی دریافتند که پیشرفت تحصیلی می تواند توانش های اجتماعی و مقبولیت اجتماعی کودکان را پیش بینی کند. همچنین مالکی و الیوت (۲۰۰۲)، به نقل از آتشی، (۱۳۷۸) در پژوهشی تحت عنوان رفتار اجتماعی به عنوان پیش بینی کننده ی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نشان دادند که مهارت های اجتماعی به طور مثبت پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کند. بسیاری از تحقیقات بر رفتارهای اجتماعی اولیه ی کودکان و پیشرفت تحصیلی مرتبط با رفتارهای اجتماعی متمرکز شده اند و بر اهمیت این رفتارها در موفقیت تحصیلی تاکید کرده اند (موریسون، ۲۰۰۷). یافته های استرنبرگ^{۱۴} (۱۹۸۸) نشان می دهد کودکان و نوجوانانی که در مهارت های اجتماعی نقص دارند اغلب با مشکلات یادگیری و رفتاری مواجه می شوند. اگر نقص در مهارت های اجتماعی پایدار بماند، در دراز مدت فرد را با مشکلاتی از قبیل چرخه های شکست، طرد شدن از طرف همسالان، ضعف

¹ ElnaziFo² El-nazi³ Owayed⁴ Kernis⁵ Brockner⁶ Frankel⁷ Campbell⁸ Fehr⁹ pope¹⁰ Mchale¹¹ craighead¹² Aronson¹³ mettee¹⁴ Sternberg

تحصیلی در مدرسه و مشکلات سازگاری در بزرگسالی مواجه می کنند. همچنین، آشر^{۱۵} و تیلور^{۱۶} (۱۹۸۱) در مطالعه ی خود ثابت کردند که دانش آموزانی که دارای مهارت های اجتماعی کافی هستند در ایجاد رابطه با همسالان و یادگیری در محیط آموزشی موفق تر از دانش آموزانی هستند که فاقد این مهارت ها می باشند (به نقل از حبیبی، ۱۳۸۱).

پیشنهادهات

۱. از آنجایی که عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی متنوع و گوناگون هستند، در بررسی این عوامل نمی توان تنها بر متغیرهایی مانند عزت نفس و مهارت های اجتماعی تاکید کرد، بلکه احتمالا تعامل آن ها با متغیرهای جمعیت شناختی می تواند میزان پیش بینی کننده گی را افزایش دهد، لذا پیشنهاد می شود در پژوهش های آینده این متغیر ها نیز دخیل باشند.
۲. از طرفی ارتباط بین مهارت های اجتماعی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی در پژوهش های متعددی تایید شده است، لذا پیشنهاد می شود مسئولان آموزش و پرورش، آموزش های ارتقاء دهنده ی این دو مولفه را در دستور کار مدارس قرار دهند.
۳. بعلاوه عواملی مانند خانواده، مدرسه، معلم، اجتماع، فرهنگ و شیوه زندگی در شکل گیری عزت نفس، مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی نقش دارند که نیازمند بررسی بیشتر هستند.

¹⁵ Asher

¹⁶ Taylor

منابع

- افروز، غلامعلی (۱۳۸۱). روان‌شناسی و آموزش کودکان عقب‌مانده‌ی ذهنی، چاپ هشتم، دانشگاه تهران.
- آتشی، سید حسین (۱۳۷۸). بررسی و مقایسه سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار دبیرستانی شهرستان یزد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد- دانشگاه علامه طباطبائی.
- آندره، لوگان. شکست‌های تحصیلی، شناخت و جبران. رضوی شجاع، محمد رضا، مترجم. مشهد: آستان قدس رضوی؛ ۱۳۷۴.
- براندن، ناتانیل. روان‌شناسی عزت نفس. قراچه داغی، مهدی، مترجم. تهران: نشر نخستین؛ ۱۳۷۹.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴). رابطه میان عزت نفس، انگیزه‌ی پیشرفت و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان های تهران. مطالعات روانشناختی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی الزهراء دوره‌ی ۱، شماره‌ی ۴ و ۵، پائیز و زمستان ۱۳۸۴، صص ۱۸-۵.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۵). بررسی کارآمدی روان‌نمایشگری بر مهارت‌های اجتماعی و عزت نفس دانش‌آموزان دارای اختلال نارسا خوانی. با همکاری محمد نریمانی و سوران رجبی. فصلنامه پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، سال ششم، شماره ۲.
- بیابانگرد، اسماعیل. روش‌های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان. تهران: انجمن اولیاء و مربیان؛ ۱۳۷۴.
- پور شافعی، احمد. بررسی رابطه‌ی عزت نفس و پیشرفت تحصیلی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشکده تربیت معلم. ۱۳۷۰.
- حبیبی، نسرين (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین مهارت‌های اجتماعی و سازگاری فردی-اجتماعی در دانش‌آموزان دختر شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد- دانشگاه تهران.
- حسینی محمد علی، دژگام محمود، میر لاشادی ژیللا. همبستگی عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان توانبخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی تهران. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۸۶؛ ۷(۱): ۴۲-۱۳۷.
- رحیم آبادی، حسین (۱۳۷۹). بررسی رابطه بین مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی در دروس ریاضی و خواندن گروهی از دانش‌آموزان عادی کلاس‌های چهارم و پنجم شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز.
- شاملو، سعید (۱۳۸۸). مکتب‌ها و نظریه‌ها در روان‌شناسی شخصیت. تهران: انتشارات رشد.
- صدرالسادات جلال، شمس حسن. عزت نفس در افراد با نیازهای ویژه. چاپ اول. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی. ۱۳۸۰.
- عباسی، احمد (۱۳۸۷). خلاقیت‌شناسی. کلید سبک‌های رهبری، مجموعه مقاله‌های همایش منطقه‌ای، دانشگاه آزاد اسلامی شهر کرد.
- غفاری ابوالفضل، رضانی خسرو. هنجار یابی آزمون پنج‌مقیاسی عزت نفس کودکان و نوجوانان الیس پوپ برای دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران {پایان‌نامه کارشناسی ارشد}. دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی؛ ۱۳۷۳.
- فتحی آشتیانی، علی. بررسی ویژگی‌های شخصیتی نوجوانان و رابطه‌ی آن با موفقیت تحصیلی. مجله کوثر ۱۳۷۷؛ ۲(۳): صفحات ۹۱-۵.
- کرامتی، محمدرضا (۱۳۸۶). تأثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی ریاضی، مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، سال ۳۷، شماره ۱.

گلشنی فومنی، محمد رسول. جامعه ی آموزش و پرورش. تهران: شیفته؛ ۱۳۷۵.

نریمانی، محمد؛ زرار، محمد امینی؛ برهمند، اوشا و ابوالقاسمی، عباس.(۱۳۸۶). ارتباط سرسختی روانشناختی، سبک های تفکر و همارت های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه علمی-پژوهشی روان شناسی دانشگاه تبریز، سال دوم، شماره ۵، بهار ۱۳۸۶، صص، ۹۸-۱۱۲.

هرمزی نژاد، معصومه. (۱۳۸۰). رابطه ساده و چندگانه عزت نفس، اضطراب اجتماعی و کمال گرایی با ابراز وجود در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز، پایان نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه اهواز.

یوسفی، فریده، خیر، محمد، (۱۳۸۱)، بررسی پایایی و روایی مقیاس سنجش مهارت های اجتماعی ماتسون و مقایسه عملکرد دختران و پسران دبیرستانی در این مقیاس، ویژه نامه علوم تربیتی، دوره هیجدهم، شماره دوم، پیاپی ۳۶.

Abniki, Z. "Survey of Relation between Computer Anxiety with Self Esteem of Students in Tehran", M Sc these, Alame Tabatabai University, Tehran, 2006, 150- 152. 38.

Alves-Martins M, Peixoto F, Gouveia-Pereira M, Amaral V, Pedro I. Self-esteem and academic achievement among adolescents. Educational psychology 2002; 22(1): 51-62.

Aronson, E., Mettee, D. R. (1968). Dishonest behavior as a function of differential levels of induced selfesteem. Journal of Personality and Social Psychology, 9(2), 121-127.

Bray BM. The influence of academic achievement on a college student's self-esteem.{cited 17, March 2007}, available from: <http://clearinghouse.missouriwestern.edu/manuscripts/225.asp?logon=&code>.

Campbell, J. D., & Fehr, B. (1990). Self-esteem and perceptions of conveyed impressions: is negative affectivity associated with greater realism? Journal of Personality and Social Psychology, 58(1), 122-133.

Coopersmith, S. (1959). A Method fordetermining types of self-esteem. Journal of Abnormal Psychology, 59(1), 87-94.

Eirini F. Parental interest in children's education, children's self-esteem and locus of control, and later educational attainment: twenty-six year follow-up ofthe 1970 British birth cohort. Br J Educ Psychol 2006 Mar; 76(Pt 1): 41-55.

El anzi FO. Academic achievement and it's relationship with anxiety, self-esteem, optimism and pessimism in Kuwaiti students. Soc Behav. 2005;33(1):90-5.

El-Anzi, Freih Owayed. Academicachievement and its relationship with anxiety, self-esteem, optimism, and pessimism in Kuwaiti students. Soc Behav Pers 2005; 33(1): 90-5.

Huitt W. Self-concept and self-esteem. [cited 10 May 2002]. Available from: [http://chiron.valdosta.du/whuitt/col/regsyst/self. Html](http://chiron.valdosta.du/whuitt/col/regsyst/self.Html).

Kernis, M. H., Brockner, J., & Frankel, B. S. (1989). Self-esteem and reactions to failure. Journal of Personality and Social Psychology, 57(4), 707-714.

Kiarasy, s.(2008). Compared the effectiveness of teaching aids on academic achievement and social skills, female students in the fifth year of elementary school science Dezfool.

Matson J.L., Rotatori, A. F., & Helsel, W. J. (1983), development of a Rating Scale to Measure Social Skills in children: The matson evaluation of social skills with youngsters (MESSY), behavior research and therapy, 21, 4, 335-340.

McClelland, M. & Morrison, S. (2003). The Emergence of Learning-related Social Skills in Preschool. Children Early Childhood Research Quarterly. Vol. 18, 206-224.

McClelland, M., Morrison, S. & Holmes, P. (2000). Children at Risk for Early Academic Problems: The Role of Learning-Related Social Skills. Early Childhood Research Quarterly. Vol. 15. No, 3. 103-110.

Morrison, Tony (2007). Emotional intelligence, emotion and social work: context, characteristics, complications and contribution. British Journal Of Social Work, 37(2), 245-263.

Pope, W. A., McHale, S. M., & Craighead, W. E. (1988). Self-esteem Enhancement with Children and Adolescents. New York: Pergamon Press

Ross CE, Broh BA. The roles of self-esteem and the sense of personal control in the academic achievement process. Sociology of Education 2000; 73(4): 270-84.

Salehi, j. effect of computer anxiety on Academic Achievement in Students in Tehran", M Sc these, Trbiat Modares University, Tehran, 2008, 150- 154.

schmidt JA, Padilla B. Self-esteem and family challenge: an investigation of their effects on achievement. Journal of Youth and Adolescence 2003; 32(1): 37-46.

Sternberg. R. J. (1988). Mental Self-government: A Theory of Intellectual Styles and Their Development . Human Development, 31, 197-224.

Welsh, M., Parke, D., Wildman. & Neil. (2001). Linkages Between Children's Social and Competence: A Longitudinal Analysis. Journal of School Psychology. Vol.39. No.6, pp.463-481.